

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С.КОСТЮКА НАПН УКРАЇНИ
ЛАБОРАТОРІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
за підтримки
ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
«ТОВАРИСТВО НЕЗАЛЕЖНИХ ЕКСПЕРТІВ»
ШВЕЙЦАРСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПРОЕКТУ
«ПІДТРИМКА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ» DESPRO**

XIV Міжнародна науково-практична конференція

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ:
Життєве середовище особистості у
психологічному вимірі**

МАТЕРІАЛИ

**18-19 травня
2018 року,
Київ,
Україна**

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С.КОСТЮКА НАПН УКРАЇНИ
ЛАБОРАТОРІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ТОВАРИСТВО НЕЗАЛЕЖНИХ ЕКСПЕРТІВ»
ШВЕЙЦАРСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПРОЕКТ
«ПІДТРИМКА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ» DESPRO

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ:
ЖИТТЄВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ОСОБИСТОСТІ У ПСИХОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ**

Матеріали
XIV Міжнародної науково-практичної конференції
18-19 травня 2018 року, Київ

Київ - 2018

УДК 159.9:316.4:316.6

ББК 65.272 : 88.5

П

*Друкується за ухвалою Вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка
НАПН України (протокол № 5 від 19.04.2018 року)*

Сучасні проблеми екологічної психології: життєве середовище особистості у психологічному вимірі: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (18 – 19 травня 2018 року, Київ) / за ред. Ю.М. Швалба. – Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2018. – 130 с.

Рецензенти:

Н. Б. Чепелева – дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

А. Б. Коваленко – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної психології факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Редакційна колегія:

Швалб Ю. М., доктор психологічних наук, професор

Львовичкіна А. М., доктор психологічних наук,

Вернік О.Л., кандидат психологічних наук, с.н.с.,

Вовчик-Блакитна О.О., кандидат психологічних наук, с.н.с.,

Кирпенко Т.М., кандидат психологічних наук,

Рудоміно-Дусятська О.В., кандидат психологічних наук, доцент

У матеріалах міжнародної конференції викладено результати досліджень щодо найбільш актуальних міждисциплінарних проблем теорії і практики екологічної психології, зокрема щодо особливостей і чинників становлення і функціонування життєвого середовища особистості у різних його аспектах і розрізах. Представлені наукові розробки дослідників будуть корисні як фахівцям консультативних практик, фахівцям соціальної роботи, представникам недержавних громадських організацій, педагогам, так і науковцям – психологам, юристам, соціологам, усім, хто цікавиться проблемами сучасної екологічної психології, її розвивальним потенціалом тощо.

Матеріали опубліковано в авторській редакції.

ЗМІСТ

<i>Баева К.О.</i> Экологическая позиция – активатор экологической субъектности и поведения	6-8
<i>Бутенко Н.В.</i> Створення інклюзивного простору для людей з інвалідністю	9-12
<i>Бохонкова Ю.О.</i> Психологічні особливості особистості керівника як складові його життєвого простору	13-16
<i>Варга В.С.</i> Основні аспекти в роботі з психомоторного тренінгу при розладах аутичного спектру	16-19
<i>Вернік О.Л.</i> Середовище, простір і сфера життєдіяльності особистості: проблема екологізації	20-22
<i>Вовчик-Блакитна О.О.</i> Емоційне благополуччя людини в мегаполісі	23-26
<i>Волеваха І.Б.</i> Вплив чинників внутрішнього освітнього середовища та віку на психологічну безпеку науково-педагогічних працівників	27-31
<i>Волинець Н.В.</i> Особистісні особливості психологічного благополуччя працюючої особистості	32-37
<i>Гірняк Г.С., Домбровський І.В.</i> Психоекологічний потенціал модульно-розвивального підручника	38-42
<i>Дідковський С.В.</i> Работа с ограничивающими убеждениями в СМД-подходе	43-48

<i>Дружинін Т.А.</i> Діалог у структурі особистісного простору життєдіяльності	49-52
<i>Євпак Ю.І., Шамне А.В.</i> Індикатори психологічного здоров'я особистості	52-55
<i>Кирпенко Т.М.</i> Внутрішні детермінанти суб'єктивного благополуччя особистості	56-59
<i>Кобильченко В.В.</i> Погляд на функціонування особистості дитини з порушеним зором у дихотомії «благополуччя/неблагополуччя»	60-64
<i>Львовочкіна А.М.</i> Соціальна активність у системі «людина – довкілля» як умова ресоціалізації	64-68
<i>Люта Л.П.</i> Інтереси як умова побудови життєвого простору особистості	69-72
<i>Марценюк М.О.</i> Оптимізація ставлення до здоров'я засобами самопізнання	72-77
<i>Мурдаханян М.Г.</i> Соціальне кіно як форма відображення проблемності соціального середовища	78-80
<i>Омельченко І.М.</i> Межі Я і контакт дошкільника: мотиваційно-інтенційна функція комунікативної діяльності в умовах типового та затриманого розвитку	81-85
<i>Павленко О.В.</i> Проектування та конструювання життєвої перспективи особистості	86-88
<i>Пінчук О.В.</i> Психологічні аспекти профілактики травматизму молоді на залізничному транспорті.....	89-95
<i>Подорожний В.Г.</i> Психологічний аналіз проблеми особистісного відчуження людей літнього віку.....	96-99

ПОГЛЯД НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ З ПОРУШЕНИМ ЗОРОМ У ДИХОТОМІІ «БЛАГОПОЛУЧЧЯ/НЕБЛАГОПОЛУЧЧЯ»

Кобильченко В. В.

доктор психол. наук, старший науковий співробітник
Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, м. Київ

Феномен благополуччя особистості став предметом психологічного дослідження психологів у рамках проблеми її позитивного функціонування. Первісне поняття «функціонування особистості» виникло в рамках теорій особистості у зв'язку з описом «здорового» (позитивного) і «нездорового» (негативного) функціонування. Поняття «позитивне функціонування особистості» отримало розвиток у руслі гуманістичної парадигми. Різні аспекти позитивного функціонування особистості, такі, як особистісний ріст, позитивні відносини з навколишніми, здатність управляти подіями власного життя, усвідомлення життєвих цілей інтегруються в суб'єктивному відчутті психологічного благополуччя особистості.

Останнім часом ученими широко почав уживатися термін «psychological well-being» – психологічне благополуччя, що трактують як психологічний комфорт, узгодженість психічних процесів і функцій, відчуття цілісності, внутрішньої рівноваги. Крім того, дане поняття використовується для позначення стану, що не пов'язаний з переживанням стресу, певного особистісного погіршення, оскільки в психологічному благополуччі узагальнено представлена актуальна успішність особистості, її задоволеність міжособистісними зв'язками, спілкуванням. Психологічне благополуччя є результатом переживання особистістю успіхів або досягнень у провідній діяльності, внутрішній гармонії, реалізацією власного потенціалу й т.п.

Теоретичну базу для розуміння феномена психологічного благополуччя заклали дослідження N. Bradburn, згідно з якими дане поняття розглядається як відчуття щастя або нещастя, суб'єктивне відчуття загальної задоволеності або незадоволеності життям.

Іншими дослідниками (R. May, E. Angel, H. Ellenberger) була висунута ідея, відповідно до якої життя – це онтологічний вибір людини між власною індивідуальністю, що передбачає відокремлення від інших людей, і відмовою від неї. Кожний із цих виборів породжує в особистості почуття тривоги й онтологічної провини. Екзистенціальна тривога пов'язана з острахом життя й непередбачуваністю майбутнього, з потенційно більшим відчуттям самотності й відповідальності за себе.

Уникання будь-яким способом сепарації й індивідуалізації через відмову від розвитку або бездумне прагнення злитися із соціальним оточенням, розчинитися в ньому, вважає O. Rank, є знуцанням над власною природою. Людина утрапляє в пастку між двома полюсами конфлікту. Усе, що спрямовано на зниження страху перед життям, збільшує страх перед смертю, і навпаки. Єдиний спосіб забезпечити собі комфортне існування – це відшукати компроміс, баланс, що втримує ці суперечливі тенденції на мінімумі.

Вивчення психологічного благополуччя особистості в психології здійснюється переважно у двох напрямках: евдемоністичному та гедоністичному. Евдемоністичне розуміння даної проблеми будується на тім постулаті, що особистісний ріст – головний і самий необхідний аспект благополуччя. Евдемоністичний підхід заснований на розумінні психологічного благополуччя як результату саморозвитку особистості. Особистість, змінюючи себе, досягає гармонії між собою й світом (Ryan & Deci, Waterman та ін.). Психологічне благополуччя в гедоністичному підході розглядається як переважання позитивних переживань над негативними й на сучасному етапі прихильники цього напрямку зосереджені на

вивченні емоційного благополуччя особистості (Argyle, Bradburn, Diener, Kahneman; Schwarz та ін.).

R. Ryan & E. Deci вважають, що зв'язок між фізичним здоров'ям і психологічним благополуччям є очевидним. Хвороба часто викликає функціональні обмеження, які зменшують можливості для задоволеності життям. Генетичні фактори також можуть пояснити індивідуальні розходження в психологічному благополуччі.

Благополуччя особистості, таким чином, розглядається як системна якість або феномен, що виникає на основі психофізіологічної збереженості функцій організму й впливу генетичних факторів на індивідуальні відмінності в психологічному благополуччі.

R. Ryan & E. Deci обстоюють тезу про те, що особистісне благополуччя пов'язане також із базовими психологічними потребами: потребою в автономії й компетентності.

Під автономією ними розуміється сприйняття свого поведіння як конгруентного внутрішнім цінностям і бажанням особистості. В основі автономії лежать підтримка й відсутність контролю з боку інших людей.

Потреба в компетентності – це схильність до оволодіння своїм оточенням і до ефективної діяльності в ньому; вона підтримується таким середовищем, що висуває перед людиною завдання оптимального рівня складності й дає йому позитивний зворотний зв'язок.

R. Ryan & E. Deci визначили, що суб'єктивна життєздатність є індикатором психологічного благополуччя. Вони прийшли до висновку, що суб'єктивна життєздатність співвідноситься не тільки з такими шкалами психологічного благополуччя, як «автономія» й «компетентність» у відносинах з навколишніми, але й з певними фізичними симптомами.

На відміну від особистісного благополуччя, особистісне неблагополуччя – це внутрішній дискомфорт, відчуття себе неповноцінним, безпомічним, це стан, що ускладнює або навіть робить неможливим безумовне прийняття себе, своєї

природи, первісної вродженої даності, генетично запрограмованих особливостей, наявності обмеженості або відсутності певних якостей і здатностей. При цьому ядро особистості є вразливим, відсутня також гармонія в емоційній сфері; існує розрив між бажаним і дійсним; у деяких випадках крайнє неприйняття себе призводить до заздрості, зловмисної поведінки, провокує зовнішню агресію.

Виходячи з вищесказаного, ті або інші порушення зору апріорі знижують рівень позитивного функціонування особистості, і, як наслідок, рівень особистісного благополуччя, оскільки редукують можливості самореалізації дитини в різних видах діяльності, особливо в тих, які вимагають візуального сприймання й контролю (функціональна депривація). Отже, сенсорна депривація, яка є наслідком ураження органів зору, породжує не тільки когнітивну, а й функціональну депривацію, яка редукує взаємодію дитини із предметним і соціальним світом, що в остаточному підсумку позначається на психічному й соціальному розвитку дитини, на формуванні її особистості в цілому [2, с. 9–13].

Таким чином, благополуччя особистості по самій своїй природі є інтегративним соціально-психологічним утворенням, що обумовлено різними факторами й детермінантами, має свою складну внутрішню структуру та функції і є одним з головних критеріїв соціалізованості й адаптованості особистості, а також створює необхідні передумови для подальшого розвитку особистості й реалізації її потенціалу. Особистісне благополуччя одночасно є і результатом, і необхідною умовою повноцінного функціонування людини в соціумі, реалізації її внутрішнього потенціалу на різних етапах онтогенезу.

Список використаних джерел

1. Кобыльченко В.В Становление личности дошкольника в норме и при нарушениях зрения / В.В. Кобыльченко. —

Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2015. – 540 с.

2. Kobylychenko Vadym. Personal well-being as theoretical construct / Vadym Kobylychenko // ТЕКА-Archives of the Commission of Medical Sciences, Polish Academy of Sciences Branch in Lublin. – Lublin: Towarzystwo Wydawnictw Naukowych LIBROPOLIS, 2014. – Vol. 2. – № 1. – P. 9–13.
-

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ У СИСТЕМІ «ЛЮДИНА – ДОВКІЛЛЯ» ЯК УМОВА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ

Львовочкіна А. М.

доктор психол. наук,
професор кафедри соціальної роботи
КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

Проблематиці екологічної соціальної роботи та її психологічним аспектам присвячено низку досліджень, викладених у ряді публікацій. Серед них, зокрема, – «Зелена соціальна робота» Л. Домініеллі та «Змінюється все. Капіталізм проти клімату» Н. Кляйн [2; 3].

Ю. Швалб, працюючи одночасно як у сфері екологічної психології, так і у сфері психології соціальної роботи зазначає, що як у сфері екологічної психології, так і у побудові моделей соціальної роботи потрібно розрізняти поняття «середовище» та «простір», а також зазначав, що взаємодія у системі «Особистість - Навколишнє середовище» будується на принципах адаптації та використання, а взаємодія «Особистість - Життєвий простір» будується на принципах особистої ідентичності і трансформації. Поняття середовища і простору, таким чином, виявляються взаємодоповнюючими і тільки в цій якості вони розкривають повноту ставлення людини до

систем власної життєдіяльності [6]. Тобто, Ю.Швалб наголошує на тому, що важливим є особистісне ставлення до довкілля, результатом якого має бути розвиток як середовища, так і людини, яка впливає на цей розвиток.

Лена Домініеллі у своїй книзі «Зелена соціальна робота» визначає зелену соціальну роботу як форму цілісної професійної практики соціальної роботи, що зосереджена на взаємозалежності та взаємодії між людьми і довкіллям та соціальної організації взаємин людей з флорою і фауною в їх фізичному середовищі проживання; у взаємодії між соціально-економічними та екологічними кризами фізичних і міжособистісних поведінки, які підривають добробут людей і планети Земля. Домініеллі наголошує на необхідності глибокої трансформації в осмисленні взаємозалежності та взаємодії між соціумом та довкіллям [2].

Урі Бронфенбреннер обґрунтовує соціоекологічний підхід і визначає життєдіяльність людини як складний процес, в ході якого індивід реконструює своє багаторівневе життєве середовище, відчуваючи вплив всіх елементів цього середовища і взаємозв'язків між ними [4].

Ми, у свою чергу зазначаємо важливість розгляду процесів соціалізації та ресоціалізації у контексті зв'язку людини не тільки із соціумом, але й із середовищем існування соціуму. Так, ми виокремлюємо таке поняття, як “життєве середовище”. Життєве середовище розглядається нами як місце застосування зусиль людини, що спрямовані на осмислення та цільову зміну умов власного існування. Тобто поняття “життєве середовище” буде суттєво відрізнятися від поняття «довкілля», оскільки воно наповнюється особистісним смислом і спонукає до творчої діяльності.

Зазначене нами вище також перегукується із дослідженням поведінки у довкіллі, Верніком О.Л. який наголошує на тому, що така поведінка залежить від того, чиє це, думку піддослідного, довкілля – «своє», «чуже». «нічє» [1].